

KDYŽ JSME OPUSTILI PRAHU ANEB ČESKÁ HUDBA V TEXASU

Irena Příbylová

Historie vystěhovalectví z českých zemí do Ameriky má zajímavé hudební podkapitoly. Jedna z nich se odehrává v Texasu a je spojená s taneční hudbou, nejčastěji polkou a western swingem. Jména kapelníků jako Baca, Krenek, Patek, Hofner nebo Vrazel patří k pilířům čechotexaské hudby. Písňe ze staré vlasti v jejich repertoáru nezůstaly zakonzervované, změnily se pod vlivem prostředí, nabraly prvky hudby jiných etnik a populární hudby. Pro nás v centru Evropy je obvykle hudba českých Texasanů svou jinakostí spíše úsměvná. Ve svém příspěvku chci ukázat, jak se projevuje češství v písních a hudbě současných Texasanů.

Tradiční hudba a jazyk otců patří k výrazným rysům etnické identity. Američané, kteří ve 20. století psali o Čěších v Texasu (např. Machann 1977, 1983, 1987, 1988; Skrabanek 1988; Greene 1992; Hannan 1996), zmiňovali tyto dva aspekty vedle náboženství (mezi českými Texasany převážně katolické) a zemědělství (typický způsob obživy do poloviny 20. století).

V Institutu texaských kultur v San Antoniu upozorňují na to, že o budování a osidlování jejich státu se v moderní době zasloužilo přinejmenším dvacet sedm různých etnických a národnostních skupin.¹ Podle příručky *The Czech Texans*, kterou institut vydal v roce 1983, přicházeli osadníci z českých zemí v několika vlnách po roce 1852 z rakouské monarchie. Výrazný nárůst byl zaznamenán mezi léty 1860 a 1870. Podle sčítání lidu stoupl tehdy počet Čechů v Texasu ze 700 na více než 1700 (*The Czech Texans* 1983: 10). Byli z Čech i z Moravy. Do Texasu přicházeli za vidinou vlastní zemědělské půdy. Zakládali osady, stavěli kostely a školy, scházeli se v nejrůznějších spolcích. Do začátku 20. století osidlovali jižní a střední Texas, s přelomem století se dostali i do plání západu a severozápadu Texasu (*The Czech Texans* 1983: 17).

1. Informace získané při osobní návštěvě institutu v roce 1990.

Na přelomu 19. a 20. století můžeme v Texasu sledovat rozmach nejrůznější zájmové a spolkové činnosti: vzniká Bačova kapela (1882),² Česká katolická jednota texaská (1889), Slovanská podporující jednota státu Texas (1897), Jednota bratrská v Texasu (1903), Sokol (1908).³ Čeští studenti, kteří v roce 1915 úspěšně lobovali za ustanovení Katedry slovanských jazyků na Texaské univerzitě v Austinu, se opírali o tvrzení, že kurzy češtiny by přišly vhod asi sto tisícům texaských Čechů (*The Czech Texans* 1983: 19). Čeština ostatně byla v té době po angličtině a španělštině třetím nejrozšířenějším jazykem v Texasu. Ještě ve 30. letech 20. století se však 95 % texaských Čechů živilo v zemědělství (*The Czech Texans* 1983: 20) a každá osada měla svůj orchestr nebo kapelu. První světová válka spustila odchod venkovanů do měst a tento proces byl ještě urychlen v období druhé světové války. Z mnoha osad a městeček založených Čechy v 19. století se stala doslova „*města duchů, na jejichž dřívější existenci upozorňuje jen silniční ukazatel*“⁴ (*The Czech Texans* 1983: 23). Zatímco na mapách Texasu zůstaly české názvy osad, jejich obyvatelé s českými kořeny se přestěhovali do velkých měst.

Rozpad tradičních venkovských komunit a přesun jejich obyvatel individuálně do měst má všude na světě za následek oslabení tradiční kultury. Historii Čechů v Texasu a jejich kulturu sleduje dlouhodobě profesor texaské A&M university v College Station Clinton Machann.⁵ Několikrát zdůraznil, že „*hned po češtině je jedinou nejvýraznější spojující silou čechotexaské kultury hudba*“ (Machann 1977:3, 1984: 154, 1988: 107). Mluvil o lidové hudbě, kterou si imigranti přinesli ze staré vlasti, o tom, že se jí aktivně účastní – nejen jako muzikanti, ale že si ji zpívají, a především že na ni tančí. Ve 20. a 30. letech 20. století existovala asi stovka čechotexaských dechových kapel (Machann 1983: 157). Na sobotních tanečních zábavách se tančila polka, valčíky, ale také *Česká beseda*, *Moravská beseda*, a dokonce i *Slovenská beseda* (Machann 1983: 162). Ve 20. a 30. letech se česká taneční hudba v Texasu dostala do vysílání regionálních rozhlasových stanic jako tzv. polka shows. Ve

2. O Bačově kapele více viz Johnston 2008.

3. Všechny dodnes existují.

4. Překlady z angličtiny do češtiny v tomto materiálu Irena Příbylová.

5. Díky osobnímu setkání s C. Machannem v College Station v březnu 1994 jsem se dostala k řadě jeho článků.

30. a 40. letech pocítily české kapely v Texasu vliv jazzu a bigbandů, v 50. a 60. letech vliv country & western hudby (Machann 1983: 161). Rostoucí vliv countryové hudby na repertoár českých kapel v Texasu zaznamenal Machann i v dalších desetiletích. Jako představitel čtvrté generace Čechů v Texasu viděl další existenci tradiční hudby Čechů s obavami: „*Tradiční česká hudba v Texasu je vnímaná jako výraz kultury a jako estetická spojnice s pastorální, venkovskou minulostí. I když naplňuje emoční potřebu, je v zásadě archaická a ritualistická, nehodí se pro potřeby industriální a městské doby, životního stylu, změny hodnot.*“ (Machann 1988: 109) Všiml si také, jak málo českých Texasanů rozumí českým textům.

V roce 1986 byl Machann spolupořadatelem symposia o české hudbě na texaské A&M univerzitě v College Station. V rámci diskusního panelu tam mj. mluvila pětice rozhlasových diskžokejů („polka disk jockeys“) o budoucnosti české hudby, o strategiích, které jí umožní přežít a mít stále ohlas mezi posluchači a tvůrci. Mluvili o svých pořadech, o spojení s místními tanečními kluby a o používání češtiny, na druhé straně ale také o úbytku mladých lidí na tanečních zábavách (Machann 1987: 49).

Spolková činnost a hudba jsou a byly v kultuře českých Texasanů spojené nádoby, jedno podporuje druhé. Dost možná, že česká hudba v Texasu byla koncem 80. let na dně a v krizi, mnozí jednotlivci a instituce však nezávisle na sobě sbírali v téže době síly k její obnově. Už v době před digitalizací, před internetovou komunikací a zároveň před pádem železné opony se o české Texasany začal nově zajímat Institut texaských kultur v San Antoniu (založen 1968),⁶ Muzeum českého dědictví v městě Temple (zal. 1971)⁷ a následně Texaská společnost českého dědictví (zal. 1982 v La Grange).⁸

Po pádu železné opony a s rozvojem komunikační techniky se prohloubil zájem texaských Čechů o jejich středoevropské kořeny a spolupráce fungovala i z naší strany. V souvislosti s českými kořeny

6. UTSA. The University of Texas in San Antonio [online] [cit. 13. 12. 2014]. Dostupné z: <<http://www.texancultures.com/>>.

7. Dnes funguje jako *Museum of Czech Heritage and Genealogy Center* [online] [cit. 11. 12. 2014]. Dostupné z: <[srov. www.czechmuseum.org](http://srov.www.czechmuseum.org)>.

8. *The Czech Heritage Society of Texas* [online] [cit. 11. 12. 2014]. Dostupné z: <www.czechheritage.org>.

Obr. 1. Valašská zvonička na dohled od budovy Kapitolu ve Washingtonu, D. C.
Foto I. Příbylová, červenec 1995.

vzniká Muzeum českého dědictví v Houstonu (1995)⁹ a Čechotexaské středisko kultury a dědictví v La Grange (1997),¹⁰ začíná a prohlubuje se spolupráce mezi družebními městy (anglicky se jim říká sesterská města) a mezi českými a texaskými univerzitami. Významnou událostí bylo setkání Čechů a českých Američanů (včetně českých Texasanů) v červenci 1995 na dvoutýdenním festivalu pořádaném tradičně americkým Smithsonianovským institutem (Smithsonian Institution) ve Washingtonu, D. C. – oficiální název zněl American Folklife Festival.¹¹ Z naší strany se akce zúčastnila početná česko-moravsko-slezská reprezentace. Soubory, hudebníci a řemeslníci letěli do USA vládním

9. Dnes *Czech Center Museum Houston* [online] [cit. 12. 12. 2014]. Dostupné z: <<http://www.czechcenter.org/>>.

10. „Texas Czech Heritage Cultural Center, La Grange.“ *Polkabeat.com* [online] [cit. 13. 12. 2014]. Dostupné z: <<http://www.polkabeat.com/texas-czech-heritage-cultural-center-la-grange/>>.

11. Češi a čeští Američané vystupovali v programu nazvaném *Czech Republic: Tradition and Transformation*. Srov. „Smithsonian Folklife Festival.“ *Smithsonian Institution* [online] [cit. 12. 12. 2014]. Dostupné z: <http://www.festival.si.edu/explore_festival/year.aspx>.

speciálem. V prostoru festivalu byla vztyčena kopie dřevěné zvoničky z Frenštátu pod Radhoštěm, která později našla své místo v muzeu české vesnice v La Grange (viz obr. 1).

Synonymem pro českou hudbu v Texasu se stala polka. Podle Charlese Keila (2005) existují v USA regionální žánry polky německé (německo-americké), slovanské (včetně polsko-americké, česko-americké a slovinsko-americké) a jihozápadní (včetně mexicko-americké).¹² Jak se etnická hudba vytrácela a měnila pod vlivem countryové a populární hudby, polka se obecně stala součástí americké kultury. Pod názvem polka tedy najdeme v USA jednak konkrétní tanec (polka v užším slova smyslu), ale také široký fenomén populární kultury, zahrnující tance, jako jsou polka, valčík, šotyš ad., ale také dechové soubory, které tuto taneční hudbu provozují, a místa, kde se polka hraje (kluby, tančírny, festivaly, městské přehlídky, katolické mše apod.). Postavení této polky v širším slova smyslu lze v americké kultuře vidět např. v ustanovení Amerického klubu milovníků polky¹³ v roce 1973 či v tehdy nové kategorii hudebních cen Grammy pro polku (udílela se v letech 1986–2009).¹⁴ V Texasu konkrétně vznikl v roce 1967 Národní festival polky v Ennisu¹⁵ a v roce 1987 periodikum *Texas Polka News*,¹⁶ které však přinášelo zpravodajství o polce i z jiných států USA (viz obr. 2).

Názvy spolků nově vzniklých po roce 2000 jasně signalizují další odklon od konkrétní etnické hudby: Muzeum klubu milovníků texaské polky¹⁷ (založeno 2006 v La Grange), Texaské muzeum polky¹⁸ (2010

12. Srov. „Polka in the United States.“ *Wikipedia. The Free Encyclopedia* [online] [cit. 12. 12. 2014]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Polka_in_the_United_States>.

13. Viz *Polka Lovers Klub of Amerika* [online] [cit. 12. 12. 2014]. Dostupné z: <<http://www.polkofa.com/site/>>.

14. Viz „Grammy Award for Best Polka Album.“ *Wikipedia. The Free Encyclopedia* [online] [cit. 12. 12. 2014]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Grammy_Award_for_Best_Polka_Album>.

15. Viz *The National Polka Festival, Ennis, Texas* [online] [cit. 12. 12. 2014]. Dostupné z: <<http://www.nationalpolkafestival.com/>>.

16. Pro informace o dnešní situaci zpravodaje viz www.polkabeat.com.

17. Viz *Polka Lovers Club of Texas Museum – Hoelscher Haus* [online] [cit. 12. 12. 2014]. Dostupné z: <<http://texaspolkalovers.com/>>.

18. Viz *Texas Polka Music Museum* [online] [cit. 12. 12. 2014]. Dostupné z: <<http://www.texaspolkamuseum.com/>>.

Obr. 2. Zpravodaj
The Texas Polka News.
Foto I. Příbylová 1996.

v Schulenburgu), Taneční a hudební klub texaského dědictví¹⁹ (2010). Z webových stránek se jeví nejsolidnější polkabeat.com. Založila je v roce 2010 novinářka Theresa Cernoch Parkerová. Ta je mj. spoluautorkou knihy vzpomínek Jimmyho Brosche (2013) na dvacítku legendárních čechotexaských polka bandů. Jak webové stránky, tak kniha přinášejí řadu aktuálních odkazů a informací z oboru.

Kdo dnes ještě v Texasu mluví česky? Texas má v současnosti téměř 27 milionů obyvatel. Pořadí angličtiny a španělštiny se za sto let nezměnilo, češtinu nebo němčinu však nahradily jazyky přistěhovalců z Asie. Podle Wikipedie zde žije 187 729 českých Texanů,²⁰ tedy

19. „Texas Heritage Museum & Dance Club.“ *Polkabeat.com* [online] [cit. 13. 12. 2014]. Dostupné z: <<http://www.polkabeat.com/texas-heritage-music-dance-club/>>.

20. „Czech Texan.“ *Wikipedia. The Free Encyclopedia* [online] [cit. 12. 12. 2014]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Czech_Texan>.

zanedbatelná hrstka. Počet Texasanů s českými kořeny bude zřejmě větší – např. fotograf Sean N. Gallup odhaduje v úvodu své knihy jejich počet na 400 000 (Gallup 1998). Většinou však jde o pátou či šestou generaci přistěhovalců, tedy plně asimilované přistěhovalce a jejich potomky. Čeština se udržela – kromě písní – ve rčeních a v pozdravech, které nejčastěji nacházíme na upomínkových předmětech, samolepkách, hrnečcích, tričkách. Oblíbená je samolepka s textem *Jak se máš?* nebo *Pivo reduces stress*. Je potom téměř zázrak, že čeština nevytizela úplně – že je podle pozorovatelů jenom na ústupu.

Zájemci se dnes mohou učit češtinu v jazykových kroužcích v historických českých komunitách v Texasu, komplexní přístup nabízí Texaská univerzita v Austinu. Dřívější Katedru slovanských jazyků tam v současnosti nahradila Katedra slovanských a euroasijských studií (prioritou je ruština). V rámci nového Projektu čechotexaského odkazu (2012)²¹ se výzkumníci, studenti i profesori, věnují českým dialektům v Texasu. Komentář z webových stránek archivu dialektů v tomto projektu mluví o úpadku češtiny jasně: „*Zatímco Texasani českého původu si většinou uchovali pocit výrazné etnické identity a tvůrčím způsobem oživilí autentičnost tradic svých předků do jedinečné čechotexaské kultury, jejich jazyk je dnes na pokraji vymizení.*“²²

Ústup českého jazyka z okruhu kritérií etnické identity Čechů v Americe zaznamenal během svého výzkumu v Texasu také David Biróczy (2003). Respondenti mladé generace měli uvádět charakteristiky společné lidem českého původu v USA – na špičce žebříčku byla láska k tradičnímu českému jídlu následovaná láskou k hudbě a tanci. Český jazyk se umístil až na poslední, dvanácté příčce, daleko za pracovitostí, poctivostí, láskou k pivu a smyslem pro humor (Biróczy 2003: 69).

Zatímco čeština tedy z běžné komunikace v Texasu vymizela, zůstává zachována právě v tradiční hudbě. Do jaké míry, to může ukázat monitoring českých etnických rozhlasových pořadů v Texasu zaměřených na polku. Intenzivním poslechem vybraných pořadů dostupných online jsem se

21. *Texas Czech Legacy Project* [online] [cit. 12. 12. 2014]. Dostupné z: <<http://www.laits.utexas.edu/txczechproject/>>.

22. „What is Texas Czech?“ *Texas Czech Legacy Project* [online] [cit. 30. 11. 2014]. Dostupné z: <<http://www.laits.utexas.edu/txczechproject/dialect-archive/>>.

zabývala v červenci 2014, v období před kolokviem v Náměšti. Vyhledala jsem show Johna a Julie Dujkových na stanici KULP v El Campu – Saturday Morning Dance, show Toma Durwina na KOOP Radio v Austinu – Czech Melody Time, pořad rádia KTEM v Templu – The Melody Hour, pořady Dannyho Zapletala na rádiu WRJQ – Czech Polka Hour, Texas Czech Polka Hour a jeho další show na rádiu KBEC – Polka Show. Naladila jsem i vysílání Alfreda Vrazela na KMIL, nejdéle běžící pravidelný pořad polky v Americe. Vysílá se každý týden od roku 1955 (Cernoch Parker 2013: 21). Jako bonus jsem poslouchala komentované CD s dvaceti kapelami, které vybral Jimmy Brosch a CD bratrů Johna a Marka Dujkových.

Jen pro zajímavost – pořady s polkou mají v texaských rádiích silnou konkurenci. Pro městečko El Campo (které má podle Wikipedie asi 11 500 obyvatel)²³ a okolí uváděl webový radiolokátor dostupnost 62 texaských rozhlasových stanic. Žánrově byly potom domácí hudební stanice z El Campa dále dělené na alternativní (1), countryové (3), španělské (4), asijské (1), Tex-Mex Music (tedy hudba Texasanů mexického původu) (1), náboženské (1) a Americana/Roots²⁴ (1). Dvuhodinový sobotní pořad manželů Dujkových s českou polkou jsem naladila právě tam, na stanici zaměřené na hudbu s americkými kořeny.

Praktiky texaských polkových hudebních pořadů se ukázaly být totožné napříč regionem. Komentář k písničkám byl vždy v angličtině. Průvodce pořadem uváděl jména interpretů a názvy písniček. Pokud hrál na přání, tak zveřejnil i jména a vzkazy posluchačů. Názvy tradičních i současných písní byly uváděny většinou v angličtině, výjimečně v češtině. Texty písní byly buď celé zpívané česky (s místním přízvukem), nebo česky – jedna až dvě sloky a refrén – a dál anglicky. Setkala jsem se i se zajímavým přístupem – český text měl řádek po řádku anglické echo. V písni *Wedding Anniversary Waltz* zpíval muž českou verzi, žena za ním recitovala totéž anglicky. Zazněly i nové písně/polky jen v angličtině. Nezaznamenala jsem, že by se anglický

23. „El Campo, Texas.“ *Wikipedia. The Free Encyclopedia* [online] [cit. 10. 12. 2014]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/El_Campo,_Texas>.

24. Termín Americana/Roots se používá v USA zhruba od začátku 21. století pro současnou americkou hudbu vycházející z tradičních kořenů. O problematice terminologie viz Příbylová 2013: 103.

text tradiční české písně lišil od originálu. Výběr jazyků byl ale širší. Několik písní mělo fráze nebo sloky v němčině či ve španělštině, a to v kombinaci s angličtinou nebo s češtinou. Jazykově tedy tyto písně mohly oslovit jak texaské Čechy a Němce či americké Hispánce, tak většinouvou populaci mluvící anglicky.

Pro počáteční klasifikaci jsem využila srovnání s pořady, které znám z vysílání Českého rozhlasu Brno (především pořady Blahopřání s písničkou, Morava, krásná zem a Na moravskou notu). Protože jsem vyrůstala na česko-moravském pomezí, znám (a často jsem si zpívala) i lidové písničky z Čech a české lidovky, z dětství v Československu znám i slovenské lidové písně. Jako posluchačka mám tedy celkem rozsáhlý latentní repertoár našich tradičních písní. Etnomuzikologický rozbor nechám americkým odborníkům.

Příjemně mne překvapilo, že jsem mnohé písničky z texaských rozhlasových stanic znala. Opakovaně a v nejrůznějších verzích s českým textem jsem slyšela neoficiální hymnu českých Texasanů – *Farewell to Prague / Shiner Song / Když jsme opustili Prahu*. Autorství a vznik této písně zůstává dodnes tajemstvím. Čechoameričané tvrdí, že byla známá už ve staré vlasti, u nás ji naopak známe ze starých amerických nahrávek. Je docela možné, že píseň vznikla při návštěvě čechoamerické kapely J. Holečka z Chicaga na Národopisné výstavě československé v Praze v létě 1895. Osmnáctičlenná kapela vystupovala s ukázkami z děl Bedřicha Smetany a Antonína Dvořáka, hrála však i písně na lidové motivy a písně americké, část repertoáru byla policejně cenzurována (Pargač 1996: 119). Jak vyplývá z dobových informací o výstavě, její součástí byly početné průvody Prahou a opravdu nezřízené pití piva. Píseň mohla vzniknout díky nadšené a uvolněné vlastenecké atmosféře jak v Praze, tak později cestou přes oceán. Zpívá se v ní:

*Když jsme opustili Prahu,
slunce svítilo,
piva bylo dosti
a jídla do sytosti,
když jsme opustili Prahu,
slunce svítilo.*

V podání orchestru Joea Patka se *Shiner Song* dostal do Síně slávy Texaské hudební asociace polky (TPMA, založená 1991) jako nejoblíbenější píseň.²⁵ Konkrétní místo, které zpěváci opouštějí, je Praha. V podání Joea Patka je to ale Shiner – podle tamního vyhlášeného pivovaru, který nahrávku sponzoroval ve 40. letech 20. století. Adolf Hofner, kterého sponzorovala jiná značka, má na své western-swingové verzi neutrální slovo pivovar. (Obě původní verze, blíže nedatované, najdeme na CD *The Texas-Czech, Bohemian, Moravian Bands. Historic Recordings 1929–1959*. Arhoolie, 1993; viz obr. 3)

Druhá nejoblíbenější píseň zařazená do Síně slávy TPMA je *Corn Cockle Polka* Jimmyho Brosche, natočená poprvé v roce 1967 a dnes také favorit rozhlasových pořadů. K anglickému názvu patří tento text:

*Rostú, rostú, rostú
konopě za cestú
a sú pekně zelené.
Mezi nima leží
synek polámaný,
volá vody studené.
(ad.).*

J. Brosch se inspiroval lidovou písničkou, kterou zpívaly na pátečních sedánkách za jeho mládí ženy v místním českém klubu. Když později písničku přinesl do kapely, zdála se muzikantům moc pomalá. „*Tak jsem změnil tempo na svižnou polku a přidal jsem pár slok,*“ říká Brosch (Cernoch Parker 2013: 24).

Písňe lidové i české lidovky zněly ve zkoumaných rozhlasových pořadech nejčastěji, někdy také jen v instrumentální verzi. Zaznamenala jsem např. *Nemelem, nemelem; Hrajte, já ráda tancuju / I'd Like to Dance; Hájku, háječku / Pretty Dancing Girl; Červená růžičko / Red, Red Rose; Louka zelená, nepokosená / Green Meadow; Kdybych byla ptáčkem / If I Were a Bird; Má roztomilá Baruško / Barbara Polka; Škoda lásky / Beer Barrel Polka; Ty jsi jako růže / Like a Rose Polka;*

25. „TPMA Hall of Fame Awards.“ *Texas Dancing News* [online] [cit. 5. 12. 2014]. Dostupné z: <http://texasdancingnews.com/TX_Polka_News.html>.

Obr. 3.
CD *The Texas-Czech,
Bohemian, Moravian
Bands. Historic
Recordings 1929–1959.*
Arhoolie, 1993.

A já sám / All By Myself Polka. Zařazená byla i jedna píseň v provedení naší Moravanky (*Hovoranský ptáček*). Některé instrumentální skladby svým názvem prozrazovaly, že jsou nové a že vznikly na americké půdě: *Polish Waltz* nebo *Flying Saucer Polka*.²⁶

Bylo zajímavé slyšet z texaských rádií v taneční úpravě písně, které se u nás obvykle v rozhlase nehrají – buď proto, že mají dvojsmyslný text, nebo proto, že patří do dětského repertoáru. *Kajdu Polka* byla jen v češtině (*Ztratila jsem kajdu*), *Šla Nanynka do zelí / Annie in the Cabbage Patch Polka* byla zpívána česky, kromě toho ale i s obsahově a rytmicky přesným anglickým textem. V úpravě pro dechovku jsem slyšela také americké/anglické dětské písničky, např. *The Old Grey Mare*, nebo směs *Twinkle, Twinkle, Little Star / Mary Had a Little Lamb / Old MacDonald Had a Farm*.

Z několika písní v texaských rádiích na mne dýchla česká minulost. Byl to například *Czech Farmer / Já jsem ten sedláček český*

26. Zaznamenala jsem i jména interpretů, zde je ale neuvádím.

1. *Já jsem ten sedláček český,
v ničem se nevypínám,
žádnému jinému stavu
nikdy se nevysmívám.*

2. *Každého s pokojem nechám,
sám ale nikdy ho nemám,
kdyby sedláka nebylo,
všechno by zahynulo.*

Tato píseň je kramářského původu a její varianty byly zaznamenány nejen v českých zemích, ale také v Německu a na Slovensku.. Do Ameriky se tedy mohla dostat už s první větší přistěhovaleckou vlnou. Hned po písni *Czech Farmer* byl v programu zařazený *Wedding Song*, svatební píseň, jejíž verze by se daly dohledat ve sbírkách Františka Sušila či Františka Bartoše:

*Včeras byla maminčina,
a dneska už jsi moje žena.
Včeras měla bílé šaty,
a dneska už máš samé laty.*

Následoval refrén:

*Nechtěla jsem,
mušela jsem
pod oltář kleknout,
ručičky sepnout,
plakala jsem.*

Přišla i tato píseň do Texasu s prvními emigranty? Do minulosti se obracela také *Sunshine Polka*:

*Slunce jasné nad černými mraky k zemi se schyluje,
ty český vojáky, všechny závodníky [sic!] na vojnu verbují.*

V textovém vyhledávači hudba.hradiste.cz jsem později našla její variantu s komentářem, že jde o písničku ze Švejka, tedy písničku z doby první světové války:

*Slunko jasné za černými mraky k západu se schyluje,
rakouští vojáci, čeští záložáci rukoujou do boje.*

Jak je vidět, tato píseň doputovala s emigranty i do USA. V souvislosti s českou minulostí mne nakonec pobavila původně staropražská balada o cvočkaři Dandovi, která se v angličtině jmenovala *Monkey Polka*. Verze v texaské češtině přinášela úplně jiný příběh.

*Na bále se opil,
pohoršení tropil
[...]
přišel domů plačky,
dal si tři slanečky,
tak to dělá opice.*

Zaznamenala jsem také několik náboženských písní v polkovém provedení v angličtině (např. s opakující se frází *Heavenly Father / teach me to pray*). Ke kultuře českých Texasanů patří polkové mše, takže není divu, že se některé populární písně z kostela dostanou i do vysílání, zvláště když se v pořadu hraje na přání.

Zbývá se ještě zmínit o písních, které jsou populární v Texasu, ale u nás je spíše neznáme. Některé ukazují na blízkost německy mluvícího etnika. Anglicky a německy zněla pijácká píseň:

*In Heaven there is no beer
That's why we drink it here
And when were all gone from here
Our friends will be drinking all the beer.*

Slyšela jsem ji i se španělským textem. Zatímco texaské kapely na svých webech uvádějí tuto píseň jako tradiční, na Wikipedii se dají dohledat jména rakouských autorů, rok vzniku (1956) a další detaily.²⁷ Několikrát jsem postřehla němčinu v chytlavém refrénu *Charlie is a really*

27. „In Heaven There Is No Beer.“ *Wikipedia. The Free Encyclopedia* [online] [cit. 10. 7. 2014]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/In_Heaven_There_Is_No_Beer>.

fine guy, ein, zwei, drei v písni z repertoáru Dujka Brothers. John Dujka, zpěvák, učitel a jeden z rozhlasových diskžokejů, je mimo jiné autorem skladby s názvem: *Pivo and Kolaches, Cerveza and Tamales Polka*. Text je v angličtině a přibližuje lehkou formou (politicky korektně) multikulturní rysy dnešních obyvatelů Texasu:

*Ten, kdo přijde do středního Texasu,
najde tam skvělé lidi,
kteří žijí bez starostí.
Ale jejich kůže
není jen v jednom barevném odstínu,
a když si jdou zatancovat polku,
nepijí limonádu.*

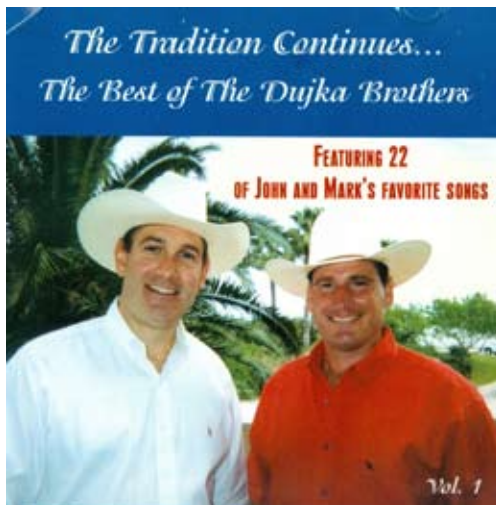
*Ref. Mají rádi pivo a kolaches,
cerveza a tamales,
umí vyvalit sudy
a mají se skvěle/
[...]*

na Rancho Grande se mají skvěle.

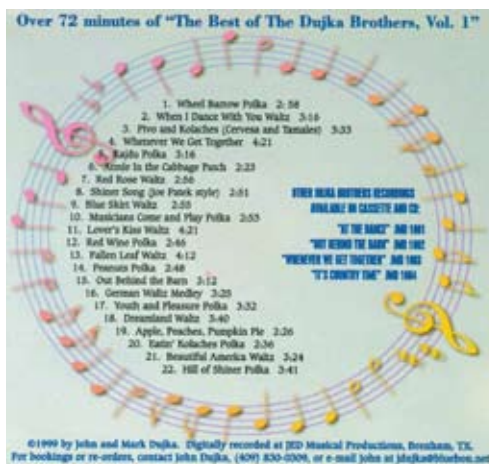
(Viz obr. 4)

Na webových stránkách www.polkabeat.com se zájemce dozví všechno možné o současných čechotexaských souborech a interpretech. Řada kapel má svou facebookovou stránku v češtině. Na webu najdeme odkazy na vystoupení, taneční zábavy, nahrávky či oblíbené písně. Repertoár současných skupin se už na první pohled ukazuje méně konzervativní než rozhlasové pořady, s viditelným zastoupením countryových hitů a písni ve španělštině. Regionální rysy písniček, které jsou stále respektovány ve staré vlasti, ztratily v americkém prostředí význam. (Podobně se za oceánem regionální rysy pomíchaly nebo ztratily u krojů či jídel.) Prostřednictvím portálu [polkabeat.com](http://www.polkabeat.com) jsem se také dozvěděla o stipendiu, které udílí začínajícím vysokoškolákům texaská odnož P.O.L.K.A., Polka Lovers Klub of Amerika (náročná kritéria pro získání zohledňují předchozí akademické a sportovní výsledky, práci pro komunitu a církve aj.). Dvou čerstvých držitelů se v červenci 2014 ptali na to, jakou polku mají ve svém mp3 přehrávači a jak přitáhnout

Obr. 4. CD *The Tradition Continues... The Best of Dujka Brothers*. Vlastním nákladem Johna a Marka Dujkových, 1999.

Obr. 5. CD přináší směs písní v češtině, angličtině a španělštině, John Dujka je autorem písně č. 2 a 3 a anglického textu k písní č. 7.

k polce mladé lidi. Cody Janak mj. odpověděl: „Ve svém iPodu žádnou polku nemám, ale když jsem u babičky s dědou, poslouchám hodinový pořad polky na rozhlasové stanici Yoakum/Hallettsville. A jak přitáhnout mladé lidi k tanečním zábavám s polkou? Inzerujte na sociálních médiích

Obř. 5. Kazeta s hudbou Vrazelovy kapely. Vlastním nákladem skupiny, 1996.

*a nabízejte občerstvení zdarma. Protože všichni mladí mají rádi Internet a jídlo!*²⁸

V jaké situaci jsem tedy nalezla hudbu českých Texasanů? Především je vidět, že české hudební dědictví je jako celek dobře zachované, že je o ně dobře pečováno a že je i dnes zdrojem inspirace pro další tvůrčí práci. Novější vrstvy – tedy nové písničky – lze od těch starých lehce odlišit, protože už vznikají v jiném jazyce. Nové a staré písně existují vedle sebe. Vzájemná jinakost nedovolí uživatelům tu starou, stále viditelnou vrstvu beze zbytku překrýt a odsoudit ji k zapomnění. Ani existence všeamerické polky české písničky nezničila, naopak, poskytla jim širší společenské zázemí a v jeho rámci jim umožňuje existovat po svém. K pevné pozici tradiční české hudby přispívají v Texasu taneční kluby, spolky a občanská sdružení, taneční a interpretační soutěže, síně slávy, stipendia a výrazně i nová elektronická media.

28. „PoLK of A Presents Scholarships.“ *Polkabeat.com* [online] [cit. 13. 12. 2014]. Dostupné z: <<http://www.polkabeat.com/blog/postid>>.

Elektronické zdroje:

hudba.hradiste.cz

„Smithsonian Folklife Festival.“ *Smithsonian Institution* [online] [cit. 12. 12. 2014].
Dostupné z: <http://www.festival.si.edu/explore_festival/year.aspx>.

Texas Czech Legacy Project [online] [cit. 12. 12. 2014]. Dostupné z: <<http://www.laits.utexas.edu/txczechproject/>>.

„TPMA Hall of Fame Awards.“ *Texas Dancing News* [online] [cit. 5. 12. 2014]. Dostupné z: <http://texasdancingnews.com/TX_Polka_News.html>.

UTSA. The University of Texas in San Antonio [online] [cit. 13. 12. 2014]. Dostupné z: <<http://www.texancultures.com/>>.

www.polkabeat.com

Prameny a literatura:

BIRÓCZI, David 2003: *Czechs in America. The Maintenance of Czech Identity in Contemporary America*. Diplomová práce. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni.
Dostupné z: <<http://www.czechsinamerica.wz.cz/>> [cit. 15. 12. 2014].

BROSCH, Jimmy 2013: *Jimmy Brosch Remembers Twenty Legendary Texas Czech Polka Bands*. CD. Vlastním nákladem autorů.

CERNOCH PARKER, Theresa 2013: *Jimmy Brosch Remembers Twenty Legendary Texas Czech Polka Bands*. Katy, Texas: BCP Enterprises.

DUJKA, John – DUJKA Mark 1999: *The Tradition Continues. The Best of The Dujka Brothers. Vol. 1*. CD. Vlastním nákladem autorů.

GALLUP, Sean N. 1998: *Journeys into Czech-Moravian Texas*. College Station: Texas A&M University Press. Dostupné z: <www.amazon.com/books>.

GREENE, Victor 1992: *A Passion for Polka: Old-Time Ethnic Music in America*. University of California Press.

HANNAN, Kevin 1996: Ethnic Identity Among the Czechs and Moravians of Texas. *Journal of American Ethnic History* 15, č. 4, s. 3–31.

JOHNSTON, Jesse A. 2008. Hudební kořeny – cimbál v Bačově kapele. In: PŘIBYLOVÁ, Irena – UHLÍKOVÁ, Lucie (eds.): *Hledání kořenů: Nepřerušovaná cesta*. Náměšť nad Oslavou: Městské kulturní středisko v Náměšti nad Oslavou, s. 73–78.

MACHANN, Clinton 1977: Country-Western Music and the “Now” Sound in Texas-Czech Polka Music. Autorská kopie přednášky. Texas A&M University, College Station, Texas.

MACHANN, Clinton 1988: Czech Folk Music, Orchestras, and Assimilation in Texas. *Kosmas* 7, s. 108–112.

MACHANN, Clinton (ed.) 1987: *Czech Music in Texas. Papers from a Sesquicentennial Symposium*. College Station, Texas: Komenský Press.

MACHANN, John Clinton – MENDL, James W. Jr. 1983: *Krasna Amerika: A Study of Texas Czechs, 1851–1939*. Austin, Texas: Eakin Press.

NOVAK, John K. 2004: The Czech Song in Texas; Style and Text. *Kosmas. Czechoslovak and Central European Journal* 17, seš. 2, s. 43–57.

PARGAČ, Jan 1996: Slavnosti, rituály a obyčejy jako zrcadlo národní kultury. In: BROUČEK, Stanislav et al.: *Mýtus českého národa aneb Národopisná výstava československá 1895*. Praha: Littera Bohemica, s. 82–122.

- POLIŠENSKÝ, Josef 1996: *Úvod do studia dějin vystěhovalectví do Ameriky II. Češi a Amerika*. S pomocí Lumíra Nesvadbika. Praha: Karolinum.
- PŘIBYLOVÁ, Irena 1998: Česká hudba v Texasu: Doma nebo v cizím prostředí? *Národopisná revue* 3, s. 154–156.
- PŘIBYLOVÁ, Irena 2013: Lidová píseň v digitálním věku. In: PŘIBYLOVÁ, Irena – UHLÍKOVÁ, Lucie (eds.): *Od folkloru k world music: Co patří do encyklopedie*. Náměšť nad Oslavou: Městské kulturní středisko v Náměšti nad Oslavou, s. 102–110.
- SKRABANEK, Robert L. 1988: *We Are Czechs*. College Station: Texas A&M University.
- The Czech Texans*, 1983. The University of Texas, Institute of Texan Cultures at San Antonio.

When We Left the Good Old Prague, or, Czech Music in Texas

Czech settlers in Texas and their descendants are known for keeping the traditional and dance music of their old country. Czech-Tex music is frequently linked with polka music. In the paper, the author focuses on the issue of Czech identity and Czech-Tex music these days. In the past the Czech language was crucial to the Czech identity of emigrants, together with music, agriculture, and religious and social associations. Today, the Czech language in Texas has disappeared from daily life. The author has analysed the repertoire of selected Czech Texas polka radio shows (accessible online these days) in order to see to what extent the language has remained in ethnic polka music. Quite often, stanzas in English were added to traditional Czech songs, and Czech/English or English names of Czech songs were used. Alongside on their playlists, Polka show DJs put songs from different periods of Czech history and from different areas (sacred, secular; traditional, popular) and geographical regions (recognized by the use of different dialects in the old country). Still, there was a unity in the prevailing Czech lyrics, Czech origin of songs, and polka rhythm. As such, Czech music in Texas is well defined even these days, and can contribute to the sense of Czech-Tex identity.

Key words: Czech-Tex music; ethnic music; polka; radio show; song lyrics; identity; otherness.